

زیارت جامعه کبیره مرامنامه امامشناسی شیعه است

امام هادی(ع) در زیارت جامعه کبیره، ائمه اطهار(ع) را با جلوه‌های گوناگونی مطرح کرده تا زائر، آنان را از زوایای مختلف نگریسته و الگوی خود قرار دهد. به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، دهمین امام شیعیان، علی بن محمد هادی(ع) است که در سال 254 هجری قمری چشم از جهان فرو بست. مدت امامت ایشان 33 سال است و با شش خلیفه عباسی (معتصم، واثق، متوکل، منتصر، مستعین و معتز) بوده است که هر کدام با ایجاد مزاحمت‌هایی برای حضرت امام هادی(ع) شرایط خاصی را فراهم آورده است.

اگر چه که در دوران امام هادی(ع) عظمت خلافت عباسیان، فرو ریخته و برخی از نهضت‌های علویان رو به رشد بودند و امام هادی(ع) سعی در گسترش فرهنگ دینی از جمله از طریق نشر احادیث و کتابت آن‌ها دارد که آن حضرت منسوب است.

آثار منسوب به حضرت هادی(ع) را این‌گونه بر شمرده‌اند: «الامالی فی تفسیر القرآن» که این اثر را دو تن از یاران ایشان فراهم کرده‌اند و به املائی امام هادی(ع) بوده است؛ «الرسالة الرد فی اهل الجبر و التفویض» که ابن‌شعبه نیز آن را نقل کرده است.

نسخه‌ها و اصل‌های دیگری هست که راویانی مانند علی بن الریان بن صلت، علی بن جعفر الهمانی، عیسی بن احمد بن عیسی بن المنصور، ابوطاهر و ابن حمزه بن الیسع، آن‌ها را از امام هادی(ع) نقل کرده‌اند.

مجموعه روایات نقل شده از حضرت(ع)، به نام «مسند الامام الهادی(ع)» منتشر شده که بیست تن از راویان ایشان، آن را روایت کرده‌اند. راویان آن حضرت(ع) که تعدادشان را 185 نفر دانسته‌اند، بیش از چهار صد اصل و نسخه روایت کرده‌اند

امام هادی(ع) در دوران امامت خویش با غلات نیز مبارزه کرد و در جهت اصلاح افکار آنان در مورد آن امام، سخنان و نوشته‌هایی داشته است؛ مثلاً هنگامی که ابن‌حسکه از ایشان سؤال می‌کند، در مقام پاسخ، افکار وی را پالایش می‌کنند. (سیدرضا مؤبد، تاریخ حدیث، چاپ نخست)

مهمان با انواع غذاهای امامشناسی، بزرگ داشته می‌شود. در واقع این بیانات عرشی امام علی النقی یک دوره امامشناسی است. متن این عبارت‌ها به گونه‌ای است که صدور آن از غیر معصوم(ع) وانگهی مضامین آن با قرآن هماهنگ است و این، نکته‌ای است که پژوهشگر را از بحث سندی آن بی‌نیاز می‌سازد

«متوکل» از عالم بزرگ عصر خویش «یعقوب بن اسحاق» مشهور به «ابن سکیت» خواست که از امام هادی(ع) سؤالاتی بپرسد تا حضرت(ع) از جواب باز ماند و از مقام و شوکت امام(ع) بکاهد. ابن سکیت سؤالی دشوار آماده کرد. در کاخ عباسی انجمن علمی فراهم شد که در آن، متکلمین، فقها و در رأس آنان متوکل در آن جمع بودند.

ابن‌سکیت از امام هادی(ع) این سؤال را مطرح کرد: «چرا خداوند معجزات پیامبران را گوناگون قرار داد؟ چرا خدا موسی را با معجزه عصا و ید بیضاء، عیسی را با معجزه بهبود بخشیدن به افراد مبتلا به مرض پیسی و نابینا و زنده کردن مردگان و محمد(ص) را با معجزه قرآن و شمشیر مبعوث کرد؟»

امام(ع) در پاسخ فرمودند: «خداوند موسی را با معجزه عصا و ید بیضاء، در زمانی مبعوث کرد که سحر، عنصر غالب جامعه بود، بنابراین خداوند با این معجزه او را برانگیخت تا سحر آنان را مغلوب اعجاز خود کند و آنان را مبهوت و درمانده کند و حجت را به آنان تمام کند.

عیسی را با اعجاز درمان برص و کوری و زنده کردن مردگان به اذن خدا در زمانی فرستاد که طب و پزشکی در جامعه غالب بود. خداوند پیامبر اسلام(ص) را با قرآن و شمشیر در زمانی برانگیخت که شعر و شمشیر بر جامعه مسلط بود، پیامبر(ص) نیز با قرآن تابان و شمشیر بران، شاعران را مبهوت و شمشیرکشان را منکوب کرد و حجت حق را برایشان ثابت کرد.»

در مقابل جواب امام(ع)، ابن سکیت پرسید: «پس الآن حجت چیست؟» حضرت امام هادی(ع) فرمود: «عقل، که دروغ‌پرداز بر خداوند را می‌شناسد و او را تکذیب می‌کند.» این سکیت اظهار درماندگی و ناتوانی کرد و از ادامه بحث خودداری کرد. «یحیی بن اکثم» شروع به توییح کردن او کرد و گفت: «ابن سکیت را چه به مناظره.» (شریف قرشی، باقر، تحلیلی از زندگانی امام هادی علیه السلام).

درباره ویژگی‌های انسان کامل مطالب فراوانی در قرآن مجید و روایات و ادعیه و زیارت‌ها و نیز در کتاب‌های کلامی و فلسفی و عرفان مطرح شده است. علت توجه زیاد به این موضوع، نقش و جایگاه خاص انسان کامل به عنوان خلیفه خدای سبحان است که هم در عالم تکوین مسئولیت خطیری دارد و هم در عالم تشریح، و از آن‌جا که هر فیض و عنایت الهی به واسطه و در پرتو او به سایر موجودات می‌رسد، لازم است که درباره ابعاد گوناگون وجودی وی مطالعات بیشتری - افزون بر آنچه در حال حاضر در دسترس است - صورت گیرد. پژوهش درباره انسان کامل فقط تحقیق علمی نیست، بلکه در عرصه عمل هم فواید بی‌شماری در بردارد.

شخصی به نام «موسی بن عبدالله نخعی» به حضرت علی النقی(ع) عرض کرد: «یابن رسول الله! مرا به زیارتی با بلاغت کامل آموزش ده که هرگاه در صدد بودم یکی از شما را زیارت کنم، از آن آن‌گاه حجت علی الاطلاق خداوند متعال، امام هادی(ع) این زیارت را بیان فرمودند

زیارت‌نامه‌هایی که تحت عنوان زیارت جامعه یاد شده‌اند، مضامینی‌اند که به وسیله آن‌ها می‌توان همه ائمه هدی(ع) را زیارت کرد. شاید علت دیگر این وجه نام‌گذاری، تصویر نسبتاً جامعی است که در این زیارت‌ها از ائمه(ع) ارائه شده است. (سیمای ائمه(ع) در شرح زیارت جامعه کبیره، علی نظامی، ج 1، ص 20 و 21) زیارت جامعه، زیارتی است که آن را شیخ طوسی در «تهذیب» و شیخ صدوق در «من لایحضره الفقیه» نقل کرده‌اند. مرحوم مجلسی درباره آن می‌گوید: «این زیارت بهترین زیارت جامعه از نظر متن و سند و فصیح‌ترین و بلوغ‌ترین آن‌هاست.» پدر ایشان نیز در «شرح من لایحضره الفقیه» می‌گوید: «این زیارت، بهترین زیارت و کامل‌ترین آن‌هاست و من همواره در پرتو آن به زیارت ائمه(ع) در اعتاب مقدسه نایل می‌شدم.» (مفاتیح الجنان، زیارت دوم از زیارت‌های جامعه)

یکی از کاربردهای آن، ارتباط بهتر و صحیح‌تر با او برای نایل شدن به فیوضات الهی است که در قالب زیارت و توسل و باری خواهی از ارواح مقدس و مطهر مطرح است. کاربرد دیگر آن در بحث شفاعت است و این‌که آیا در برزخ هم، شفاعت وجود دارد یا مختص به عالم قیامت است؟ و این‌که چند نوع شفاعت وجود دارد و حد و اندازه آن چیست؟ و مباحثی از این قبیل.

زیارت جامعه، بسان سیل از کوهسار وجود هادی امت، حضرت ابوالحسن ثالث، علی بن محمد نقی (ع) سرازیر شده است و در آن در پوشش بیان فضائل انسان کامل، معارف عمیق توحیدی و ولایی، مطرح شده است. امام هادی (ع) در این زیارت، ائمه اطهار (ع) را با جلوه‌های گوناگون مطرح ساخته تا زائر، آنان را از زوایای مختلف تماشا کرده و الگوی خود قرار دهد.

در این زیارت، مهمان با انواع غذاهای امام‌شناسی، بزرگ داشته می‌شود. در واقع این بیانات عرشی امام علی نقی یک دوره امام‌شناسی است. متن این عبارات به گونه‌ای است که صدور آن از غیر معصوم (ع) محال است. وانگهی مضامین آن با قرآن هماهنگ است و این، نکته‌ای است که پژوهشگر را از بحث سندی آن بی‌نیاز می‌سازد.

شخصی به نام «موسی بن عبدالله نخعی» به حضرت علی نقی (ع) عرض کرد: «یابن رسول الله! مرا به زیارتی با بلاغت کامل آموزش ده که هرگاه در صدد بودم یکی از شما را زیارت کنم، از آن طریق باشد.» آن‌گاه حجت علی الاطلاق خداوند متعال، امام هادی (ع) این زیارت را بیان فرمودند.*

*منابع: سیدرضا مؤدب، تاریخ حدیث، چاپ نخست؛ شریف قرشی، باقر، تحلیلی از زندگانی امام هادی (ع)؛ سیمای ائمه (ع) در شرح زیارت جامعه کبیره، علی نظامی، ج 1؛ مفاتیح‌الجنان، زیارت دوم از زیارت‌های جامعه؛ تبیان و حوزه.